

Анатолій ВОЙНАРОВСЬКИЙ,

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри культури, методики навчання історії
та спеціальних історичних дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського*

Наталка ЖМУД,

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри культури, методики навчання історії
та спеціальних історичних дисциплін
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського*

ДІЯЛЬНІСТЬ ВІННИЦЬКОГО ОКРУЖНОГО ВІДДІЛУ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СПІЛКИ МИСЛИВЦІВ І РИБАЛОК В 1920-ті рр.

У статті характеризується діяльність відділу спілки мисливців та рибалок Вінницької округи в період 1920-х років. Розглянуто реалізацію та впровадження до дії заходів більшовицької влади з природоохоронної діяльності, регламентації мисливства та рибальства, намагання боротися з проявами браконьєрства, налагодити промисли та заготівля пов'язані з рибальством та заготівлею хутра та облік мисливської зброї.

Ключові слова: *Вінницька округа, окружний відділ ВСМР, мисливство, рибальство, природоохоронна діяльність, зброя.*

Людина має складну спадщину взаємин з природою, її ставлення досить часто є хижацьким, споживацьким та непродуманим у гармонійному співіснуванні з нею. Роки Першої світової війни та Національної революції стали важким випробуванням та завдали суттєвої шкоди у всіх сферах життя. Значною мірою це торкнулося і природи, самовільні вирубування лісу, не регламентоване полювання змусили більшовицький режим спробувати врегулю-

вати питання охорони природного середовища. Нагальною потребою для більшовиків після встановлення влади постало впровадження нових правових відносин в тому числі і регламентація та впорядкування мисливської справи. Територія краю була в специфічному становищі, фактично на руках у людей після тривалої воєнної доби була зосереджена велика кількість вогнепальної зброї. Особливістю було й те, що в краї панувало свавілля пов'язане з політичною боротьбою, діяльністю повстанських загонів, браком досвіду управлінської діяльності у більшовицького режиму. Тому встановлення відповідного юридичного поля було вкрай важливим як для всієї території УСРР, так і для Подільського краю.

Метою дослідження є характеристика діяльності більшовицької влади на теренах Вінницької округи в період 1920-х років з метою впорядкувати та нормалізувати екологічну систему та навести лад у справі організації полювання та рибальства.

Окремі аспекти організації мисливської діяльності досліджувалися у статті А. Войнаровського [1]. На основі опрацювання документів Вінницького відділу ВУСМР здійснено розширений аналіз даної проблематики та побудовано більш розлогу візію цієї проблеми.

У спробах регламентації та впорядкування використання природних ресурсів, проведення полювання та риболовлі більшовицька влада активно займається нормотворчою діяльністю. Більшовики з їх деклараціями рівності були змушені створювати нову систему регулювання, аби зробити перехід від полювання як елітарного відпочинку в російській імперії до загального права на полювання. Це було досить складно у ситуації, коли в роки революції відбулося проголошення рівності та при наявності у населення зброї, постала необхідність впровадження обмежень від катастрофічного хижацького винищення фауни.

Першим був декрет від 11 грудня 1920 року ухвалений РНК УСРР «Про мисливство». Але зважаючи на його недосконалість незабаром у 1923 р. було прийнято новий юридичний документ, що встановлював порядок мисливства. Відповідно до нього передбачались наступні положення [2].

Правом мисливства на території України користувалися всі громадяни, що досягли повноліття. Задля сприяння розвитку допризовної підготовки і розвитку спорту серед молоді, робили винятки для неповнолітніх, за клопотанням мисливських організацій. Право мисливства здійснювалося за таких умов: наявності помітки про реєстрацію мисливської зброї, або ж свідоцтво на право мисливства і членського квитка мисливських організацій; свідоцтва на право мисливства видавали органи Наркомзему; реєстрацію мисливської зброї здійснювали органи НКВС, а видачу членських квитків проводили мисливські організації [3, арк. 4].

Єдиною мисливською організацією на території УСРР була Всеукраїнська Спілка Мисливців і Рибалок (ВУСМР) та її місцеві відділи. Регламентувалося користування зброєю. Зареєстровану мисливську зброю могли відібрати у мисливця лише у судовому порядку. Норми вогнепальних припасів для мисливців встановлював НКВС у згоді з НКЗ [4, арк.11-12].

Окремо регулювалися з певними привілеями у мисливській справі нормативи для військових. Правила провадження мисливства військовими командами встановлювало Українське Військове Командування за згодою з Наркомземом, НКВС і ВУСМР. Військові службовці мали право полювання на загальних з рештою громадян підставах [2].

З метою розвитку мисливського промислу НКЗ надавалось право: встановлювати детальні правила для провадження мисливства, доглядати за виконанням цих правил, перелік звірини та птиць, що заборонені для промислу, а також засоби за якими мисливство дозволяється; засновувати зооферми, лабораторії мисливські парки і розплідники хутрової звірини, птиці і ловецьких собак; здійснювати облік стану мисливського господарства, облік і статистику мисливського господарства, скликати мисливські наради з дотриманням встановлених правил; створювати особливі підрозділи для винищення хижаків і шкідливих тварин; спостерігати і контролювати за діяльністю мисливських об'єднань [5, арк.22].

Таким чином, можна констатувати факт, що держава створюючи ВУСМР, як організацію добровільну і де – Юре незалежну,

одночасно створила жорсткі механізми контролю та одночасно монополізувала свій контроль над однією із галузей суспільного життя.

За статутом окружні філії ВУСМР набували статусу юридичних осіб, а отже мали право власності, розпорядження майном. Також їм надавались виключні повноваження по збору хутра перерозподілу припасів до полювання, тобто – пороху, шроту та іншого мисливського приладдя. Окружну відділи формували свої структури адміністративного управління.

Відповідно Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет і Рада Народних Комісарів постановляли: На кожного мисливця, що мав право полювати з вогнепальною зброєю чи іншими дозволеними способами, накладається державний збір у розмірі 25 червінцевих копійок за курсом котирувальної Комісії на півріччя[6, арк.9].

Збір здійснювали місцеві земоргани що півріччя наперед, не пізніше як 1 жовтня і 1 квітня, і вкладали у прибуток державної скарбниці згідно з відповідним параграфом прибуткового кошторису Наркомзему [4, арк 31].

Губернським З'їздам Рад чи їхнім Виконавчим Комітетам надавалось право встановлювати на державний збір за право полювати надвишку на місцеві потреби в розмірі не більшому 100 % зазначеної ставки. На НКЗ покладалось виробити у згоді з Наркомфіном, Наркомвнусправом і НК РСІ докладні правила стягання податку, рахівництва і звітності щодо нього [5, арк. 42]. Окрім встановленої цією постановою збору за полювання не можна було накладати жодного іншого натурального чи грошового податку.

Окрім того ВУСМР претендував на контроль за розподілом конфіскованого мисливського приладдя та зброї з приводу чого виникали численні колізії. Також здійснювався досить жорсткий контроль за прийомом хутра. Важливе значення мав контроль і облік зброї яка перебувала на руках і людей. Окружний відділ здійснював контроль за вступом до лав організації. В строгій формі дотримувався анкетний облік членів спілки [6, арк.29].

Регламентувались засоби і форми полювання. Заборонялось на протязі року добування бобрів, хохулі, видри, байбаків, лосів, оленів, диких кіз, білих чапель і степових журавлів та дорослих, як і їх приплоду. Забороняються загально-небезпечні засоби полювання, як наприклад, наставляння (насторожування) рушниць і самострілів, підпалювання, розкидання отрути. Заборонявся лов і добування обмерзлого під час ожеледиці птаства, що линяє, і вночі; збирання і видирання пташиних яєць і руйнування гнізд, а також викопування молоді звірини і руйнування нір; добувати звірину і птаство засобами, що душать або псують дичину, як наприклад, ключками, гільцями, плашками, сільцями [6, арк.72].

Ці положення не поширювались при полюванні на звірів і птахів які вважались шкідливими. Ловити сітками перепелиць-самців, а також соловейків дозволялось з 15 травня по 15 червня. Ловити різних співочих птахів дозволялось 15 липня по 1 квітня. Дозволялось полювання на дроф з 1 серпня до 15 лютого. На куріпок з 1 вересня до 1 грудня. На гусей, качок і куликів усіх рас, на всяку іншу водяну і болотяну дичину, на валяшнів, перепелиць, журавлів з 1 серпня до 15 лютого. На зайців з 1 жовтня до 15 лютого. На лисів з 1 листопада до 15 березня. Полювання з собаками на птаство дозволяється: з 1 серпня до 15 лютого; з гончими на звірину з 1 жовтня до 15 лютого; з хортами з виконанням правил псячого полювання з 15 листопада до 1 лютого [4, арк.27].

Весняне полювання визначалось НКЗС на кожний рік окремо. Вовків можна знищувати всіма засобами окрім загально небезпечних і крім полювання з гончими під час заборони полювання з гончими. Щодо решти звірів і птахів: безумовно шкідливі себто: ховрахи, миші, шуляк-гороб'ятник, шуляк-куріп'ятник, та шуляк болотний; ведмеді, лиси, сорока, ворона та інші шкідливі подекуди, або в разі, коли вони на певний рік залучені до шкідливих – можуть здобуватися в час дозволеного полювання всіма законними засобами, а в час заборони полювання можуть знищуватись всіма засобами окрім стрілянини, переслідування собаками і отрути в момент, коли вони чинять шкоду в господар-

стві. Приблудні собаки і кішки, що звичайно вештаються по угіддям вважаються шкідливими. Собака чистої мисливської раси, що має на собі нашийник, або який-небудь інший знак господаря і взагалі відомо чия вона, визнаватися безхазяйною не може і господар її відповідає за її вештання як за незаконне полювання. Торгівля свіжою здобутою дичиною і свіжими шкірками звірини по збігу від кінця терміну полювання на ту чи іншу дичину забороняється [6, арк. 32].

Порушення даних вимог передбачало карні санкції. Полювання в недозволений час, в недозволенім місці або забороненими засобами карається позбавленням волі або примусовими роботами до року з конфіскацією незаконно здобутого, також приладів полювання чи лову, або штрафом до 500 карбованців. Догляд за виконанням правил покладено на місцеву владу, міліцію, спілку мисливців і рибалок, її відділи та окремих членів, на те уповноважених, також на стрілецьких старост. (Наказ міліції і карного розшуку УСРР ч. 51) [5, арк. 37].

Окрім власне мисливської справи на окружний відділ покладалась ціла низка відповідальних ідеологічних завдань про, що теж не варто забувати. Адже будь – яка організація не лише повинна була відповідати за суто професійні обов'язки але й нести важіль ідеологічної партійної роботи. Не винятком був і окружний відділ ВУСМР.

На відділ передбачалось подбати про забезпечення ідеологічною роботою. Так відділ мав турбуватись про поширення літератури, підписку на газети і журнали. Дбати про відповідний освітній рівень своїх працівників. Керівництво окружному було зобов'язане проводити курс лекцій серед школярів та молоді. Відділ ВУСМР неодноразово залучався до медико-ветеринарної пропаганди, ставились завдання по проведенню з учнями шкіл пропагандистських заходів. Вагоме місце становила і міліарна підготовка [7].

Таким чином, діяльність Вінницького окружного відділу Всеукраїнської спілки мисливців та рибалок у 1920-х роках була спрямована на організацію мисливського господарства, об'єд-

нання любителів полювання та встановлення правил користування мисливськими угіддями. Організація зосереджувалася на упорядкуванні мисливських та рибальських промислів, об'єднанні мисливців та захисті їхніх інтересів. Спілка створювалася як організація, покликана об'єднати окремих мисливців та рибалок для спільного ведення господарства та охорони природи. Також, окружний відділ ставав гвинтиком адміністративно-командної системи, який став елементом сталінської державної машини.

Список використаних джерел і літератури:

1. Войнаровський А. В. Окремі аспекти розвитку мисливського господарства на прикладі Вінницької округи у 1920–х рр. Вінниччина: минуле та сьогодення. Краєзнавчі дослідження. Матеріали XXI Вінницької наукової історико-краєзнавчої конференції, 25-26 жовтня 2007 р. Пам'яті визначного археолога, дослідника Подільського краю Івана Івановича Зайця присвячується. Вінниця, 2007. С. 216-221.
2. Закон Про право мисливства. Вісті ВУЦВК. 9. VIII. 1923. № 175.
3. Держархів Вінницької області. Ф.Р-516. Оп.1 Спр.22. Арк. 4.
4. Держархів Вінницької області. Ф.Р-516. Оп.1 Спр.26. Арк. 11-12.
5. Держархів Вінницької області. Ф.Р-516. Оп.1 Спр.32. Арк. 22.
6. Держархів Вінницької області. Ф.Р-516. Оп.1 Спр.34. Арк. 9.
7. Спілка мисливців та рибалок України URL: <https://utmr.org.ua/>